
MODERNIZAREA SERVICIILOR JUDICIARE ÎN REPUBLICA
MOLDOVA PRIN IMPLEMENTAREA TEHNOLOGIILOR
INFORMAȚIONALE

MODERNIZATION OF JUDICIAL SERVICES IN THE REPUBLIC
OF MOLDOVA VIA IMPLEMENTATION OF INFORMATION
TECHNOLOGIES

ȚURȚURICA Maria-Cristina,
doctorandă, USM

Summary

The modernization of judicial services is a paramount necessity of our times. The e-justice trend has been strongly catalyzed by the global COVID-19 pandemic. The automation of the judiciary in the Republic of Moldova began in 2007. Specifically, due to the efforts and progress of modernizing the activity of the courts over the years, the Moldovan judiciary was able to continue its activity and did not stop examining the most pressing cases in 2020-2021, despite the ongoing epidemiological crisis. This article describes the peculiarities and benefits of the technological solutions currently used in the Moldovan courts. At the same time, it mentions the prerequisites that must be ensured for the implementation of the modern IT solutions, so that the rights of case participants are observed, and that access to justice for vulnerable and geographically disadvantaged groups is not limited.

Key words: *information technologies, e-justice, modernization, automation, courts, judicial services, ICMS, E-case file, access to justice, videoconference, Republic of Moldova.*

Modernizarea serviciilor publice prin automatizarea acestora a metamorfozat rapid, atât la nivel global, regional și național, de la deziderat la o necesitate imperioasă. La nivel internațional, încă în septembrie 2018, Secretarul General al Națiunilor Unite a aprobat Strategia privind Noile Tehnologii, “[p] entru a defini modul în care sistemul Națiunilor Unite va sprijini utilizarea acestor tehnologii întru accelerarea realizării Agendei de dezvoltare durabilă 2030 și pentru a facilita alinierea acestora la valorile consacrate în Carta ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului și normele și standardele Legile

internaționale” [1].

Domeniul justiției, tradițional rigid prin structură și funcționalitate, tratat cu precădere drept un domeniu de activitate social, și nu serviciu public, de asemenea a început a integra și aplica, tot mai des, tehnologiile moderne în serviciul cetățeanului. Totuși, utilizarea noilor tehnologii în justiție necesită o reglementare atentă, astfel făcându-se analiza riscurilor și a beneficiilor, dar și stabilirea precondițiilor și a principiilor de utilizare.

La nivel european, Opinia Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției CCJE nr.(2011)14 “Justiția și Tehnologiile Informatice (IT)”, adoptată în noiembrie 2011 menționează posibilitățile oferite de tehnologiile informaționale în sistemul judiciar, analizându-le drept mijloc de perfecționare a administrării justiției, facilitării accesului justițiabililor la instanțele de judecată și consolidării garanțiilor prevăzute de articolul 6 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului [2].

În 2018, odată cu progresarea tehnologiilor și aplicarea tot mai frecventă a inteligenței artificiale în diverse domenii, CEPEJ a adoptat Cartă etică europeană privind utilizarea inteligenței artificiale în sistemele judiciare [3]. Acest document stabilește cinci principii de bază pentru dezvoltarea instrumentelor de inteligență artificială în sistemele judiciare europene, precum: principiul respectării drepturilor fundamentale, principiul nediscriminării, principiul calității și securității, principiul transparenței, imparțialității și corectitudinii, și principiul alegerilor informate “sub controlul utilizatorului”. Aceste principii, de fapt, sunt aplicabile, *lato sensu*, la toate eforturile de digitalizare a justiției.

În decembrie 2019, CEPEJ a înființat un Grup de lucru pentru ciberjustiție și inteligență artificială încredințat cu sarcina de a „dezvolta instrumente în vederea oferirii unui cadru și garanții statelor membre și profesioniștilor din domeniul juridic care doresc să creeze sau să utilizeze informații și Tehnologii de comunicare și / sau mecanisme de inteligență artificială în sistemele judiciare pentru a îmbunătăți eficiența și calitatea justiției» [4]. Astfel, eforturile regionale de a stabili rolul și principiile de utilizare a TI în justiție relevă actualitatea și necesitatea dezvoltării, dar și a reglementării utilizării tehnologiilor informaționale în domeniul justiției.

Pandemia globală de COVID-19 a catalizat puternic tendințele deja existente de automatizare a serviciilor judiciare, instanțele de judecată fiind nevoite să implementeze rapid diverse tehnologii pentru a continua înfăptuirea

Modernizarea serviciilor judiciare în Republica Moldova prin implement...

justiției într-un mediu rezilient. Statele europene au recurs la diverse instrumente digitale pentru a asigura proceduri eficiente de e-justiție. Astfel, depunerea de documente și comunicarea electronică cu justițiabilii și avocații, citațiile prin telefon sau pe cale electronică, semnarea digitală a documentelor și transmiterea lor în mod securizat, desfășurarea ședințelor prin intermediul videoconferințelor cu înregistrarea audio/video simultană a participanților – toate acestea au fost implementate în diverse state europene, conform informației publicate pe portalul european e-justiție administrat de Comisia Europeană [5].

În Republica Moldova, reglementarea utilizării tehnologiilor informaționale în domeniul public în beneficiul și serviciul cetățenilor, se regăsește în câteva documente strategice. Astfel, Strategia Moldova Digitală 2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.857 din 31.10.2013, stipulează că potențialul oferit de tehnologiile informaționale urmează să fie aplicat în toate domeniile: public, privat, mediul de afaceri și viața cotidiană a cetățenilor [6].

Prin Hotărârea de Guvern Nr. 966 din 9 august 2016, a fost aprobat Planul de acțiuni privind reforma de modernizare a serviciilor publice pentru anii 2017-2021, care stabilește activități de reinginerie a serviciilor publice [7]. La 1 august 2018, prin Hotărârea de Guvern nr. 794 a fost aprobat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Sistemului Informațional judiciar (SIJ) care identifică și reglementează patru componente tehnologice de bază utilizate în toate instanțele judecătorești din Moldova [8].

În continuare, vor fi descrise cele patru componente ale SIJ și analizate beneficiile și contribuția lor la sporirea transparenței, eficienței și serviciilor oferite cetățenilor.

Primul, și cel mai fundamental component al SIJ îl constituie **Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD)** care reprezintă o soluție modernă IT, bazată pe o platformă tehnologică de ultimă oră. PIGD a automatizat pe deplin înregistrarea dosarelor judiciare, evidența și monitorizarea activității de gestionare electronică a dosarelor și a altor documente procesuale emise de instanțele de judecată [9]. Prima versiune a PIGD a fost elaborată și pilotată încă în anul 2007, în rezultatul unei fructuoase colaborări între Ministerul Justiției, Consiliul Superior al Magistraturii, instanțele de judecată, și Programul Preliminar de Țară al Fondului Provocările Mileniului care a oferit un generos sprijin financiar în acest sens. Pe parcursul anilor 2008-2009, PIGD a fost implementat în toate instanțele judecătorești din Moldova. De-a lungul anilor, cu susținerea proiectelor de asistență tehnică finanțate de Agenția Statelor Unite

pentru Dezvoltare Internațională (USAID), PIGD a fost în continuare actualizat pentru a corespunde cerințelor legislative (inclusiv în contextul reorganizării hârtii judiciare) și a răspunde necesităților crescînde a utilizatorilor sistemului judecătoreesc. În ianuarie 2019, a fost elaborată și implementată, în toate instanțele judecătorești din Moldova, cea mai recentă versiune a programului – PIGD 5.0. Față de versiunile anterioare, PIGD 5.0 înglobează multe funcționalități avansate, precum numărul unic al dosarului electronic care poate fi folosit pentru a identifica și monitoriza mișcarea dosarului în sistem, îmbunătățirea modului de repartizare aleatorie a dosarelor, asigurarea unei mai bune securități și confidențialități a datelor prin instalarea unui sistem de monitorizare și oferirea diferitelor niveluri de acces la cazuri confidențiale.

Odată cu introducerea PIGD în instanțele judecătorești, a fost automatizat întregul ciclu de viață a unui dosar, fiind creat dosarul electronic al cauzei. Cele mai importante funcționalități ale PIGD sunt: repartizarea automat-aleatorie a cauzelor, evidența electronică a materialelor dosarelor, programarea automată a ședințelor de judecată, crearea fișei electronice a dosarului care permite vizualizarea tuturor datelor despre dosar într-un singur document, întocmirea citațiilor în format electronic, programarea și coordonarea electronică a ședințelor de judecată prin intermediul modulului „calendar”, transferul electronic al dosarelor între instanțele de judecată, anonimizarea automatizată a datelor cu caracter personal din hotărârile judecătorești, și transmiterea automată spre publicare a actelor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată.

Versiunea PIGD 5.0 conține și două module foarte importante: modulul statistic electronic și modulul de măsurare și evaluare a performanței instanțelor de judecată și a judecătorilor.

Modulul statistic electronic generează, în mod automat, 155 de rapoarte statistice electronice disponibile pentru toate nivelurile instanțelor (instanțele de prim nivel, instanțele de apel și Curtea Supremă de Justiție). Modulul este bazat pe un algoritm flexibil care permite utilizarea filtrelor disponibile pentru generarea de noi rapoarte statistice personalizate de către Ministerul Justiției și Consiliul Superior al despre performanța sistemului judecătoreesc.

Modulul de performanță generează, în mod automat, informație despre 16 indicatori de performanță ai instanței pe baza standardelor Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ). Fiind un sistem bazat pe cloud, PIGD poate face schimb de date cu alte sisteme în timp real, fără a le solicita de la justițiabilii

Modernizarea serviciilor judiciare în Republica Moldova prin implement...

și reprezentanții acestora. PIGD este deja integrat cu Registrul populației (date privind persoanele fizice), Registrul unităților juridice (date cu privire la persoanele juridice) și cu o serie de servicii electronice guvernamentale, cum ar fi MSign, MNotify, MPay, MConnect, MPass, MLog. În acest sens, PIGD a avansat semnificativ interoperabilitatea sistemului judiciar cu alte sisteme guvernamentale. La moment, PIGD este simultan utilizat de peste 1.500 de utilizatori (judecători și colaboratori ai instanțelor) și găzduiește mai mult de 1,5 milioane de materiale judiciare. Atât din punct de vedere tehnologic, cât și din punct de vedere al funcționalităților, versiunea 5 a PIGD poate servi drept exemplu de bune practici în domeniul automatizării instanțelor judecătorești din regiune.

Componenta doi a SIJ o constituie soluția informatică e-Dosar judiciar – soluție informatică pentru crearea și gestionarea dosarului electronic judiciar [10]. e-Dosar judiciar oferă posibilitatea automatizării procesului de depunere a cererii în instanța de judecată în format electronic și distribuirea materialelor din dosar în formă electronică. Beneficiile oferite de e-Dosar judiciar sunt multiple: depunerea online a cererilor de chemare în instanța de judecată, achitarea taxei de stat prin intermediul Serviciului guvernamental: de plăți electronice Mpay, depunerea probelor la dosar în format electronic, accesarea tuturor probelor din dosar de persoanele autorizate, expedierea și vizualizarea notificărilor cu privire la evenimentele pe dosar, accesarea procesului-verbal al ședinței, a înregistrării audio a ședinței și a altor acte judecătorești, în condițiile legii. La moment, e-Dosar judiciar se implementează în două instanțe-pilot (judecătoria Cahul și Curtea de Apel Cahul). Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești de pe lângă Ministerul Justiției depune eforturi pentru a extinde soluția e-Dosar judiciar pentru a fi utilizată într-un număr cât mai mare de instanțe judecătorești.

Portalul Național al Instanțelor de Judecată (PNIJ) – este cea de a treia componentă a SIJ care funcționează ca un punct unic ce acces public la diversă informație despre activitatea instanțelor judecătorești: agenda ședințelor de judecată, hotărârile instanței de judecată, citațiile în instanță, practica judiciară și alte informații relevante pentru justițiabili în condițiile legii [11].

Soluția informatică a ședințelor de judecată (SIaS) – al patrulea component al SIJ, este o aplicație destinată desfășurării videoconferințelor, înregistrării audio/video a ședințelor de judecată cu utilizarea echipamentului periferic și a softului special de înregistrare [12]. Principalul obiectiv al SIaS este asigurarea

transparenței proceselor judiciare și accesul publicului la justiție. Această aplicație conține două părți – sistemul de înregistrare audio Femida și sistemul de videoconferințe. Toate înregistrările audio a ședințelor se efectuează cu ajutorul aplicației Femida și se anexează la dosarul electronic și cel fizic. În perioada 2018-2021, soluția de videoconferință a fost valorificată pentru desfășurarea a aproximativ 8.600 de ședințe de judecată de la distanță, autoritățile economisind peste 5 milioane de lei moldovenești pentru transportarea și escortarea deținuților la ședințele de judecată, asigurând, de asemenea, respectarea distanței sociale pe timp de pandemie.

Automatizarea sistemului judecătoresc din Moldova reprezintă un salt tehnologic semnificativ și este un model modern de automatizare a instanțelor din regiune. Personalul instanțelor cheltuie acum mai puțin timp pentru înregistrarea cazurilor. De asemenea, acuratețea și volumul datelor dosarelor electronice s-au îmbunătățit semnificativ și, datorită modulului de statistică electronică, sunt disponibile mai multe date de performanță pentru conducerea instanțelor și a sistemului judecătoresc de a lua decizii bine informate cu privire la administrarea justiției. În același timp, prin integrarea portalului web al instanțelor naționale și a modulului E-dosar judiciar cu PIGD, justițiabilii și reprezentanții acestora pot accesa mai multe informații despre cazurile lor și pot urmări modul în care acestea sunt gestionate. Acesta este un pas important în direcția creșterii transparenței și a responsabilizării justiției.

Multiplele beneficii ale componentelor SIJ urmează a fi încă realizate pe deplin și capitalizate la maximum pe timp de criză epidemiologică continuă. Astfel, PIGD trebuie cu atenție adaptat la solicitările actuale ale utilizatorilor și schimbările legislative, potențialul e-Dosar judiciar urmează a fi valorificat pentru a aduce serviciile digitale mai aproape de justițiabili, iar cetățenii urmează a fi în permanență informați despre serviciile de e-justiție disponibile. Totodată, se impune necesitatea modificării legislației pentru a se permite extinderea utilizării soluției de videoconferință și pentru examinarea altor categorii de cauze în afară de cele penale. Eventual, ar putea fi create și centre de videoconferință în cadrul mai multor entități publice din Moldova, ceea ce va permite justițiabililor să participe la ședințe de judecată fără a fi necesar să se deplaseze la instanța de judecată.

Este esențial, de asemenea, să se țină cont de următoarele aspecte atunci când se vor perfecționa sau extinde soluțiile TIC menționate mai sus:

- Analiza modulului și planificarea acțiunilor așa încât soluțiile tehnologice

Modernizarea serviciilor judiciare în Republica Moldova prin implement...

să poată fi adaptate necesităților unor grupuri sociale cât mai largi, inclusiv grupurilor vulnerabile, social dezavantajate și geografic dezavantajate [13]

- Atenție sporită pentru protejarea drepturilor și libertăților femeilor și asigurarea femeilor cu telefoane mobile sau cu alte modalități de comunicare și acces la tehnologiile informaționale [14]
- Furnizarea serviciilor justiției, folosind din ce în ce mai mult soluționarea alternativă a litigiilor, înlocuind procesele de examinare de durată cu ordine interimare și creînd parteneriate cu reprezentanții comunității [15]
- Asigurarea confidențialității datelor judiciare transmise spre/de la instanță prin canale sigure de informare
- Inițierea unei comunicări permanente cu avocații, procurorii, executorii, notarii și alți actori din sectorul juridic, pentru a avansa interconectarea sistemelor de e-guvernare disponibile în sectorul justiției, în beneficiul tuturor actorilor
- Consultarea societății civile și a comunităților locale privind cele mai oportune modalități de utilizare a tehnologiilor informaționale și implementare a serviciilor digitale
- Campanii informaționale cât mai extinse privind serviciile juridice digitale disponibile
- Planificarea și includerea în bugetul anual de stat a cheltuielilor pentru modernizarea continuă a soluțiilor informaționale utilizate în sistemul judecătoresc și a infrastructurii din sistemul judecătoresc.

În plus, este primordială reglementarea la timp a modului de utilizare a noilor tehnologii introduse, așa încît să fie ajustate și procesele de lucru aferente [16], toți actorii colaborînd spre implementarea procedurilor digitale în baza viziunilor strategice orientate spre inovație.

De asemenea, nu este suficient ca doar autoritățile statale să fie motivate să promoveze digitalizarea serviciilor judiciare - cercetările experților din domeniu urmează să le susțină și fundamenteze. Este primordial să se țină cont și de realitatea juridică contemporană care se află într-o indisolubilă interacțiune cu

capacitatea specială a justiției [17, p.115]. Asigurarea și protejarea drepturilor omului prin implementarea TIC în domeniul justiției și transformarea activității judiciare este de asemenea un aspect decisiv. Acest lucru este cu atât mai important, cu cât digitalizarea serviciilor judiciare poartă un caracter evident interdisciplinar, generînd consecințe bugetare, fiscale, de securitate și fiind legate și de aspecte psihologice și de comportament centrate pe cerințele utilizatorilor serviciilor digitale.

Valorificarea aspectelor menționate mai sus va avea o valoare praxiologică importantă în propulsarea continuă a modernizării serviciilor juridice în Republica Moldova.

Referințe bibliografice:

1. UN Secretary-General's Strategy on new Technologies. Disponibil: <https://www.un.org/en/newtechnologies/images/pdf/SGs-Strategy-on-New-Technologies.pdf>

2. Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, Opinia nr.(2011)14 a CCJE Justiția și Tehnologiile Informatice(IT). Disponibil: <https://rm.coe.int/1680748207>

3. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environments. Disponibil: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>

4. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Roadmap and Work Plan of the CEPEJ-GT-CYBERJUST. Disponibil: <https://rm.coe.int/cyberjustice-roadmap-en-cepej-2020-14/1680a0ae12>

5. Instrumente digitale în statele membre. Disponibil: file:///C:/Users/Admin/Desktop/Digital%20tools%20in%20Member%20States_COVID19_2_EU_ro.pdf

6. Hotărîrea Guvernului nr. 857 din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale Moldova Digitală 2020. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=49441&lang=ro

7. Hotarirea Guvernului nr. 966 din 09.08.2016 pentru aprobarea Planului de acțiuni privind reforma de modernizare a serviciilor publice pentru anii 2017-2021. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_

id=94479&lang=ro

8. Hotarirea Guvernului nr. 794 din 01.08.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului informațional judiciar. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108962&lang=ro

9. Ibidem, punctul 3(1)

10. Ibidem, punctul 3(2)

11. Ibidem, punctul 3(3)

12. Ibidem, punctul 3(4)

13. Emma van Gelder, Xandra Kramer and Eris Themeli. Access to justice in times of corona. Disponibil: <https://conflictoflaws.net/2020/access-to-justice-in-times-of-corona/>

14. Beatrice Duncan, The State of Women's Access to Justice in the Covid-19 pandemic, <https://www.unodc.org/dohadeclaration/en/news/2021/02/the-state-of-womens-access-to-justice-in-the-covid19-pandemic.html>

15. Ibidem

16. Reling D., IT and AI: New Challenges for Judiciaries. Disponibil: <https://www.unodc.org/dohadeclaration/en/news/2020/12/it-and-ai-new-challenges-for-judiciaries.html>

17. Negru A. Consolidarea justiției în statul contemporan democratic. Chișinău: Tipografia Sirius SRL, 2012.